

Olvasó-szerepben

Az üzemi könyvtárba munkaruhában belépő olvasó magával hozza a műhely jellegzetességét. A polcra könyvet leemelő kézben még benne van a tíz perce végzett munkamozdulat. Az olvasó-szerepben is így tükröződik a többi. Amikor leánynev helyett asszonynevet ír alá az olvasó, vagy egy olyan új címet diktál be, ahol már könyvespolc is van a lakásban, a könyvtárosnak tudomásul kell vennie, hogy esetleg már az aznap választott olvasmány befogadását is befolyásoló változást rögzített az olvasó kartonján.

Könyvekbe fogódzva

Neve: Pápai Judit.
Lakcíme: IX. ker., Lakótelep u. 34.
Szakképzettsége: fonó.
Iskolai végzettsége: általános iskola +
+ szakmunkásképző iskola.
Születési éve: 1950.

Első beszélgetés az üzemi könyvtárban

(1971. szeptember 23-án a Délpesti Textilművek szakszervezeti könyvtárban mintegy fél órát tölt a képeslapok és a folyóiratok között, aztán gyorsan a szépirodalmi művek polcához lép, és nem egészen egy perc alatt két könyvet, egy Szilvási- és egy Szimonov-regényt választ ki.)

— *Meg tudná mondani, hogy miért éppen ezeket a könyveket választotta?*

— Olvastam tőlük, de inkább azért, mert szeretek olvasni. Az olvasás valahogy benne van az életemben. Nagyon szerettem iskolába járni. Az irodalom, a kémia, a nyelvtan és a mértan volt a kedvenc tantárgyam. Én voltam az osztályban a legjobb kémikus. Ami rossz volt, talán az, hogy akadt olyan tanuló, aki nem tudta annyira a leckét, mint én, mégis jó jegyet kapott. Nem az, hogy ezek értelmiségiek voltak, hanem mintha próbáltak volna a tanárok közelébe férkőzni, én pedig zárkóztam, és nem tudtam ajándékot adni a tanároknak. Szakmát a Lőrinci Fonóban tanultam...

— *Bocsásson meg, de én még csak ott tartok, hogy maga nyolcadikos és a legjobb kémikus az osztályban. Nem akart középiskolába menni?*

— De, megpróbáltam. Gimnáziumba, technikumba, de nem vettek fel, annak ellenére, hogy végig kitűnő voltam. Hely hiánya miatt. De tudom azért, mert a nagyothallók iskolájába jártam. Kiskoromban spanyolnáthám volt. Így aztán fonónőnek mentem...

— *Nem egészen értem az egészet. Például most normális hangerővel beszélgetünk, és mindent kitűnően megért. A tanárai nem tanácsoltak semmit?*

— Nem. Egyetemisták voltak nálunk, ők biztattak, hogy próbáljak szakmát választani.

— *És a szülei?*

— Még mindig azt mondják, hogy tanuljak tovább. Most is próbálkoztam a gyárban. Persze már akkor is, amikor idejöttem. Akkor azt mondták: Judit, maga nagyon jó tanuló volt az ipar suliban, de két év kell ahhoz, hogy tovább lehessen tanulni. Kétévi jól végzett munka után most megint kértem, de azt mondták, hogy nem tudják megadni a tanulmányi szabadságot. Egy lány éppen most lépett ki ezért. Én is ezt fogom tenni.

— *Más okból is megtenné?*

— Nem. Nagyon szeretem a munkám. A gyűrűsfonót még jobban szerettem, de onnan el kellett jönnöm, mert nagyon ártott a hallásomnak. Az orvos azt mondta, hogy abba kell majd hagynom a szakmámat, mert különben harmincéves koromra megsüketülök. Így kerültem a bálabontóba, de itt 400 forinttal kevesebb a fizetésem.

— *A szakszervezetnél nem tett panaszt?*

— De. Mindenhol. Én azért jól érzem itt magam. A brigádban is. A völegényem „előtt” sokat voltunk együtt munkaidő után. Nagyon szeretek közösségben lenni, de azért a textiltechnikumot is szeretném végezni.

— *A szülei mivel foglalkoznak?*

— Édesanyám bedolgozó, szatyrokat hegeszt, én is segíték neki, apám pedig gondnok. Anyám gépkezelői tanfolyamot végzett, apám pedig eredetileg villanyszerelő volt. Sokáig mindketten az építőiparban dolgoztak. Anyám felnőtt korában végezte el a hetedik és a nyolcadik osztályt. Rengeteget dolgoztak, hogy „összehozzák” a lakásunkat. Én pedig már hetedikes korom óta főztem, takarítottam rájuk, sőt a fizetésüket is én osztottam be. Nagyon önálló lettem. A völegényem rádiós a MALÉV-nál.

— *Mikorra tervezik, hogy összeházásodnak?*

— Márciusra vagy áprilisra. Akkor jó egy házasság, ha előtte nagyon szereti egymást a két fél. Utána lehet kanálcsörrenés, de ettől még harmonikus maradhat az egész, persze csak akkor, ha mindent megbeszélnek. Lakásgondunk

nem lesz, anyáméknál lakunk, és majd egy fiút és egy lányt szeretnénk.

— Majd?

— Nem. Fiatalon szeretnénk gyereket.

— Menjünk egy kicsit még vissza az üzembe. Mitől érzi ott magát jól?

— Jó a KISZ-ben is. Együtt megyünk kirándulni, szórakozni, mindenhová. Jó közösségi szellem van. Aztán én szerkesztem a faliújságot.

— Hogyan jutott ehhez a feladathoz?

— Úgy magától jött. Igaz, másodikos korom óta olvasok újságot. Járt is otthon sok újság. Aztán nagyon érdeklődő vagyok. Mindig kíváncsi természetű voltam. Volt a régi házunkban egy víz- és

gázszerelő, tanult ember; tőle meg a feleségétől kértem tanácsokat, de mindenkihez elmentem tanácsért. Ehhez jöttek hozzá az újságok meg az olvasnivalók.

— Könyv is volt otthon?

— Sok. Krimi, szerelmes, irodalmi. Sokat vásároltunk. Volt olyan év, amikor 1000 forintért vettünk.

— Melyik könyv volt az első?

— A Légy jó mindhalálig. Az utolsó pedig, amit most hoztam vissza, a Gyilkosság előre megfontolt szándékkal.

— Hogyan jutott hozzá?

— Ismerős ajánlotta. Ami nagyon komoly vagy nehéz könyv, vagy leteszem, vagy megkérdezek valakit, hogyan is van.

Pápai Judit mindent elolvas az Élet és Tudományból, az Ország-Világból, de a könyvtárban leveszi az állványról a Bűvár, az Ég és Föld című lapokat is, emellett, ahogy ő mondja, a „kulturális dolgok” is érdeklik, ezt pedig a Pápaiékhöz járó Film Színház Muzsika és Élet és Irodalom bizonyítja. Szépirodalmi olvasmányjaiból sokkal szűkebb világot lehetne összerakni, mint amilyent egyéb olvasmányjaiból. Nagy irodalmi élményei között Móricz, Hemingway, Solohov és Updike alkotják a kisebbséget a Cronin, Berkesi, Dallos, Rejtő, Szilvási, Zilahy és társaik alkotta többség mellett. Az ilyen összetételű irodalmi élményanyag általában a gondokkal terhes mindennapi életből való kikapcsolódás, illetve menekülés eszköze, Pápai Judit rendhagyó eset. Jóval több ismeretközlő művet olvas, mint a rétegéhez tartozók, de még az irodalmi művektől is elsősorban új ismereteket vár. Számára legfőképpen az a szép, ami informatív. Amennyiben sor kerül rá, nem a hasonló vagy irigyelt sorsú hősök világába, hanem az érdekes ismeretek világába menekül, és ezt a feladatot Cronin, Berkesi, Dallos és Szilvási regényei kitűnően elláthatják. Könnyen beláthatjuk, hogy egyéb közrejátszó okok mellett miért tehetette Pápai Judit jóval magasabb helyre Szilvási Légszomj című regényét, mint Bulgakov A mester és Margarita című művét. A Szilvási-regényből megismerhette például a berepülő pilóták életét, a tudószanatórium világát, a magyar labdarúgás válságának okait, Che Guevarát, a II. Vatikáni zsinat fontosabb vívmányait, József Attila költészetét, és még egy sereg érdekes dolgot. A többféle időben és térben játszódó, furcsa hangvételű és szerkezetű A mester és Margarita evel a „közhazsnú enciklopédiával” fel sem vehette a versenyt. Ha azt hinnénk, hogy elsősorban bizarr, groteszk nézőpontja, szokatlan szerkezete, stílusa volt az elutasítás oka, tévednénk, hiszen hasonló sorsra jutott a Bulgakov-regénynél sokkal inkább hagyományos módon megformált Rozsdatemető is. A nők körében viszonylag ritka racionális, ismeretcentrikus olvasói magatartást Pápai Judit életének alakulása sokban magyarázza. Egész életében arra törekedett, mert arra kellett törekednie, hogy el tudjon igazodni az őt nem túlságosan dédelgető világban. Arra nemigen volt módja, hogy nagyvonalúan elrugaskodják a hétköznapi valóságtól. Az olvasói viselkedésében alig észrevehető érzelmi szál és mindennapi viselkedésének kissé szokatlan racionalitása rímelt egymással. Az érdekes információkat „hajszólo” Pápai Juditnál az olvasói viselkedését tanulmányozó könyvtáros és kutató túl sok esélyt nem jósolhatott olyan könyveknek, mint például Kertész Ákos Makra című regénye.

Hangulatjelentés a Makra elolvasása előtt

(1973. november 13-án, egy nappal a regény elolvasása előtt, Pápai Judit szobájában újságjai, könyvei és új bútorai között.)

— Az utóbbi időben minek örült legjobban?

— Új ruhát kötöttem, és vettem egy új szőnyeget.

— És milyen bosszúságok érték?

— Szakitottam a vőlegénnyel. A KISZ-ben mindenki hozzám jön mindennel. Lefűjták a szüreti bált.

— Mit tartott igazságtalannak mostanában?

— Kifelejtettek a jutalmazásból. A fonóból senki sem mehetett jutalomnyaralásra.

— Mivel értett egyet leginkább ebben az időben?

— Hogy tiltakoznak a chilei kommunisták halálra ítéltése ellen.

— *Érzése szerint miben döntött helyesen?*

— Hogy a völegényemet elküldtem. Becsülöm az eszemet, hogy így csináltam.

— *Miben nem tudott dönteni?*

— Ilyet nem tudok mondani.

— *Volt-e magával elégedett, és miért?*

— Külföldi vendégek voltak, és megdicsérték azt a faliújságot, amelyet én csináltam.

— *Volt-e magával elégedetlen?*

— Nem tudok ilyet mondani.

— *Félt-e valamitől?*

— Nem szoktam félni semmitől sem.

— *Mi pihentette?*

— Az olvasás.

— *Megtudott-e valami lényegesen újat a világról?*

— Hogy milyen összetartóak az emberek Vietnam segítségében.

— *Mit tett kényszerből?*

— Elvállaltam a szakszervezeti bizalmiságot.

— *Régi emlékei közül mi jutott az eszébe?*

— Hogy sokat jártam táncolni, meg a völegény előtti barátok, ismerősök.

— *Történt-e valami olyasmi, ami tartós hatással lehet további életére?*

— Unokabátyámtól kért kölcsön anyám a völegényem számára, szóval kettőnknek. A völegény elment, kétezer forint odalett, nekem kellett egyedül kifizetnem.

Vélemény egy „másfajta” regényről

(Egy hét múlva, 1973. november 20-án, a Délpesti Textilművek bálabontójában.)

— *Milyen volt a regény?*

— Jó. Tetszett.

— *Miért?*

— Mert Makra életéről szólt és azokról, akiket Makra szeretett, de a befejezése nem tetszett, jobbat vártam.

— *Nem ért egyet avval, amit az író ebben a regényben üzen az olvasónak?*

— Részben nem, mert nem olyan a mondanivalója, mint amilyennek gondoltam az elején. Szébbet, érdekesebbet vártam. Szóval nem olyan a mondanivalója, mint egy jó regénynek.

— *Mit gondol, mit akart mondani az író?*

— Egy munkás srácról szólt, az életéről, arról, hogyan élt, hogyan nevelkedett fel, miként illeszkedett be egy másik környezetbe, hogyan alkalmazkodott a gyárban, a szerelmei hogyan szerették, és hogy mennyi csalódás érte. De Makra nem így gondolta az életét, ahogy az író leírja, Valit biztos elvette volna, és Valit meggyőzi, hogy az élet úgy szép, ahogy ő képzei.

— *Ezek szerint Makra az, aki legkö-*

zelebb áll Magához? Órá számítana leginkább, ha netán bajba kerülne?

— Nem, Zselényire.

— *És a bizalmas ügyeit is Zselényinek mondaná el?*

— Nem. Magdusnak.

— *És kinek az ítéletében bizna meg legjobban?*

— Zselényiében.

— *És legkevesébe?*

— Valiében.

— *Kit tart a szereplők közül olyan-
nak, aki először állana Maga mellé, ha
Magát igazságtalanul vádolnák?*

— Természetesen Makrát. És legkevesébe Valit.

— *Mi lett volna, ha, mondjuk, Vali
gyermeket szül Makrának?*

— Elváltak volna útjaik, mert Vali vagy elhagyta volna Makrát, vagy Makra magával viszi a gyereket, és ő hagyja el Valit.

— *Mi lett volna, ha Makra munkatár-
sai komolyan megpróbálják Makrát és
problémáit megismerni, és életét más
irányba terelni?*

— Akkor nem lett volna öngyilkos, és boldog családi életet élt volna Magdus-
sal.

— *Amikor azt mondta, hogy nem tet-
szik a regény befejezése, nyilván Makra
öngyilkosságára gondolt. Mit tett volna,
ha találkozik vele a közértemben az első,
sikertelen öngyilkossági kísérlet után?*

— Azt mondtam volna neki, hogy jöj-
jön velem, aztán egy presszóban meg-
beszéltük volna a dolgokat, s így kiment
volna a fejéből.

Második beszélgetés az üzemi könyvtárból

(1975. március 22-én, a reggeli műszak után. Pápai Judit Brontë *Vilette*, Feuchtwanger *Simone* és Hajnóczi *Bengáli tűz* című könyvét helyezi a „Visszahozott könyvek” feliratú asztalkára.)

— *Milyen nagyobb változások törté-
tek életében, amióta nem találkoztunk?*

— Férjhez mentem. Három hete. Megtaláltam az igazit, aki az életemnek a fő célja. Nagyon boldogan élünk, nincsen semmi gondunk, mivel édesanyáméknál lakunk. Anyagilag sem. A gyárban is volt egy nagyon szép dolog, a kongresszusi munkaversennyel kapcsolatban. Jutalmul részt vehettem egy romániai úton. Elég sokat kellett dolgozni érte, négy órát a nyolcrai fárasztó meló után, de megérte.

— *Hogyan változott meg a szabad ide-
jének beosztása?*

— Általában a férjemmel és a családdal töltöm. Kirakatot nézünk, tervezgetünk. Sokat járunk most szórakoz-

ni. És hát még mindig nagyon szeretek olvasni, a férjemmel együtt. Ő a Beioanniszban műszerész.

— Mit olvasott az elmúlt másfél évben?

— Nagyon sok mindent. Szilvásinak minden könyvét. Legjobban a Vízválasztó tetszett.

— Miért?

— Mert annyira lekötötte a figyelmeimet. Aztán olvastam Berkesitől a Siratófált, azután József Attila verseit, Arany János összes költeményeit. És régi könyveket, például Erdős Renéétől. Azt megvettem.

— Gondolom, eléggé drágán. Megérte?

— Meg, mert annyira lekötötte a figyelmeimet, hogy nem tudok másra koncentrálni. A szerelem, meg ami benne van, meg ahogy az író leírja minden mondatát, annyira meg van rágva. De nem csak ilyeneket olvastam. Szocialista brigádban dolgozom, és a brigádnak is célkitűzése a sok olvasás. Tavaly 1500 forintot költöttem könyvre. Mindig belenézek, úgy veszem meg a könyvet. Általában nem szoktam tévedni.

— Milyen fajta könyveket vett?

— Most szerelmes könyveket. Aztán Dumas-tól az Egy orvos feljegyzéseit, Maupassant-tól a Szép fiú-t, aztán Liszt Ferenc életét.

— Szoktak beszélgetni a brigádban az olvasmányokról?

— Én szoktam, de ők sokszor azt mondják, nem érnek rá olvasni. Esetleg a brigádvezető elolvas egyet-egyvet, amit javasolok. A lányokat nem köti le annyira. Kérdezik is tőlem, hogy mi köt le

engem annyira az olvasásban. Persze az olvasáson kívül még nagyon sok minden van. Mielőtt a férjemet megismertem, nagyon szerettem táncolni.

— Az utóbbi években elolvasott könyvek közül melyekre emlékszik vissza legélesebben az említett műveken kívül?

— Például a Makrára. Elég jó volt, de valahogy nem ilyenek a munkásproblémák. Valahogy nem olyan dinamikusan írta le, és nem olyan szavakkal kellett volna kifejezni, ahogy ő fejezte ki. Azt hiszem, megértettem a könyvet, hogy munkásemberekről szól, de valahogy másképpen képzeltem el, valahogy kedvesebbnek.

— Volt-e olyan könyv az utóbbi időben, amelyet nem olvasott végig?

— Volt azért ilyen is. Például Berkesinek egy könyve, nem jut eszembe a címe. Sablonos párbeszédék voltak benne. Különben sem szeretem túlságosan a párbeszédeket, a drámákat és a krimiket sem. Újabbban a teljes kikapcsolódást szeretem, azt, amibe beleélhetem magam. Valahogy a szomorú könyveket sem szeretem.

— Akkor sem, ha jó könyv?

— A nagyon szomorút akkor sem. Ha nagyon bogozódnak a problémák, és nem tudnak kitépázkodni belőle, azt sem szeretem. A Makrának is lehetett volna kiútja. Az író sem úgy csinálta, ahogy Makra akarta, és elrontotta Makra az életét. Az első szerelmével nem értették meg egymást, de ott lett volna talán az a nő, aki megvárta a gyár előtt, azzal valahogy lehetett volna. Szerintem lett volna kiút.

Úgy tűnik, hogy már az új főszerep elvállalása és betanulása lényeges változásokat eredményezett Pápai Judit olvasói szerepfeladásában. Megerősödött az érzelmi szál, megnőtt a hősökkel való azonosulás igénye, szürkült, belterjesebbé vált az élményvilág. Persze Pápai Judit „köznapi racionalitása” (amely csődöt mondott a megérzést és megfajtát egyszerre követelő, áttételesebben közlő műveknél) elég jól megfér az érzelmi „új hullámmal”. Nem véletlen, hogy „racionális” olvasói beállítottsága ellenére sem a romantikus műveknél következett be a rövidzárlat, hanem éppen a „racionálisabb” műveknél. (Nemcsak Kertész Ákos, hanem például Sánta, Örkeny, Fejes és Flaubert regényeinél is. Bebizonyosodott, hogy nem arról van szó elsősorban, hogy viszonylag vékony érzelmi szálakkal túlságosan is józan kapcsolatot tart a világgal, hanem talán inkább arról, hogy a világról, amelyre egyébként szenvedélyesen kíváncsi, még eléggé felszínes ismeretei vannak. Ezért teljesen érthető, hogy Bovarynét hóbortosnak, Pék Máriát hihetetlennek tartja. A Magyar Ifjúság és az Élet és Tudomány mellett ma még mindig valamivel nagyobb esélyük van Erdős Renée és Berkesi regényeinek, mint Hemingway, Fejes vagy Kertész Ákos műveinek arra, hogy Pápai Judit élményeivé váljanak mindaddig, amíg Pápai Judit nem lesz részese olyan titkoknak, amelyeket régóta szeretne megfejteni és átélni. Úgy tűnik, a boldog szerelem időszakában az „Ésszerűség” és „Erdekesség” mellé az „Érzés” és „Kellemesség” cégei is bekerültek Pápai Judit könyvespolcára, de hogy az „Összefüggések”, „Katarzis”, „Szembesítés” is odakerüljön, ahhoz olyan újabb lehetőségekre lenne szüksége, amelyeket eddigi „életművével” — jóízű ebédjeivel, kitűnő bizonyítványjaival, szellemesen szerkesztett faliújságjaival, munka- és közösségyszeretével, széles körű tájékozottságával — feltétlenül megérdemelne.

Kamarás István